

1987-1986

מודרניזם ופוסט-מודרניזם בספרות הישראלית: קו פרשת המים.

יגאל שוורץ
אוניברסיטת בן-גוריון

מסות, רשימות ביקורת, מאמרים ואף ספרים שלמים הוקדשו לתופעת המודרניזם ולתופעת הפוסט-מודרניזם בספרות הישראלית. ברם, ככל הידוע לי, אף לא אחד מהם הוקדש לניסיון לסמן לתחום ולתאר את תקופת המעבר ביניהם.

בהרצאה זו, הנסמכת על דברים שאמרתי בכנס שנערך באוניברסיטה העברית ב 1987 לכבוד הופעת ספרה הראשון של אורלי קסטל בלום, "לא רחוק ממרכז בעיר" (1987), אני מבקש לתאר את הסצנה הדרמטית שבה נסמכו זה לזה ב 1986-7, שני גלי יצירה חשובים, כמו הפוכים, שהופעתם וזיקות הגומלין ביניהם גילמו, בדרכים רבות ומרתקות את המאבק בין המודרניזם "היורד" לפוסט-מודרניזם "העולה" בספרות הישראלית.

א. "הגל השמן" – המהלך הרומניסטי-אפי של מי שנתפסו עד אז כ"סופרי הרקע" של "דור המדינה" – יהושע קנז, חיים באר, רות אלמוג, אברהם הפנר. ב. "הגל הרזה": ההופעה של ספריהם הראשונים של הסופרים שזוהו בדיעבד עם המהלך הפוסט-מודרניסטי: אורלי-קסטל בלום, איתמר לוי, יואל הופמן, אתגר קרת ואחרים.

העוצמה הדרמטית של היחסים בין שני המהלכים האמנותיים הללו נבעה, כפי שכבר רמזתי, מכך שהם שימשו כ"ראשי גשר" של תופעות רחבות יותר. כך, למשל, מן הצד האחד, "סופרי הרקע" של דור המדינה ייצגו את "סופרי החזית", עמוס עוז וא.ב. יהושע, שאיבדו (זמנית) את השליטה במערכת הספרותית. ומן הצד השני, ספרי הביכורים של הסופרים הפוסט-מודרניסטיים ייצגו גם את יצירות הדגל של "דור יום הכיפורים" – שלא זכה עדיין להכרה כדור ספרותי - "עיין ערך אהבה" של דויד גרוסמן, "אגדת האגמים העצובים" של איתמר לוי, ו"טיסת מכשירים" של אמנון נבות".

ביחידת זמן קצרה יחסית, נרקמו, אפוא, במקביל, כמה מגמות ספרותיות מכריעות (אז "פרצו" למרכז הבימה גם הספרות הנשית-הפמיניסטית והספרות השבטית-אתנית) שהחיבור ביניהן יצר את אחת משעותיה המרתקות והססגוניות של הרפובליקה של הספרות העברית; תופעה שהיו לה ביטויים רבים: פריחה ספרותית חסרת תקדים, כיסוי תקשורתי מסיבי של הספרות העברית על נציגיה הבולטים, גיוון והפרטה של המערכת המו"לית, חיזוק (זמני) של המוסדות המתווכים של ביקורת הספרות, ועוד.